

dr hab. Brygida Kuźniak, prof. UJ
Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

20.09.2023 r.

Recenzja
w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
Pani dr Magdaleny Marii Matusiak-Frącczak
w dyscyplinie nauki prawne

Zadaniem recenzenta jest ocena czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym przez prawo, a konkretnie czy wnioskodawca posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym w szczególności co najmniej 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 742 ze zm.).

Obowiązujący stan prawny, a szczególnie wynikający z art. 219 ww. ustawy wymaga przy tym od osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego spełnienia łącznie następujących warunków: 1) posiadania stopnia doktora; 2) posiadania w dorobku osiągnięcia naukowego, o którym mowa w powyższym akapicie; 3) wykazania się istotną aktywnością naukową, realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Niniejszym stwierdza się, że Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak spełnia powyższe wymagania.

Stopień doktora Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak otrzymała uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego z dn. 30.05.2014 r. na podstawie rozprawy pt. „Sankcje międzynarodowe skierowane przeciwko jednostkom i ich kontrola”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Wyrozumskiej. Recenzentami dysertacji byli: dr hab. Dagmara Kornobis-Romanowska, prof. UW r oraz dr hab. Marek Zieliński.

Jako **osiągnięcie naukowe**, będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora **habilitowanego** Wnioskodawczyni przedłożyła dzieło pt. „Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie”, Wydawnictwo C. H. Beck, 2023, ISBN 978-83-8291-568-6, ss. 347, recenzja wydawnicza: dr hab. Tomasz Srogosz, prof. KAAFM.

Dzieło powyższe oceniam jako posiadające wartość informacyjną, eksplanacyjną oraz twórczą. Monografia stanowi rzetelne i oryginalne opracowanie, co oznacza w szczególności, że może służyć innym badaczom jako baza i inspiracja do dalszej pracy naukowej.

Dobór tematu jest trafny. Przedmiotem opracowania jest zawodowa tajemnica adwokacka charakteryzowana kompleksowo i szeroko, a w szczególności w perspektywie międzynarodowego prawa praw człowieka. Opracowana problematyka lokuje się na styku zagadnienia jakim jest urzeczywistnianie prawa jednostki do pomocy prawnej, w tym do obrony oraz zagadnienia jakim jest szeroko rozumiane sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, w tym dochodzenie do prawdy materialnej. Tytułowe zagadnienie jawi się jako zarówno ważne jak i niezmiennie aktualne, jak również nie w pełni wyjaśnione, a także nierzadko budzące kontrowersje i emocje. Z tych wszystkich względów obrany temat badawczy należy zakwalifikować jako znakomicie nadający się na opracowanie w formie monografii. Tematyka powyższa, była już przedmiotem badań zarówno rodzimych jak i zagranicznych autorów, niemniej nie doczekała się kompleksowego ujęcia pozostając wciąż ujętą fragmentarycznie. Poczynione ustalenia mają charakter tematycznie zawężony i szczegółowy, nie brakuje opracowań dostarczających wiedzy o charakterze przyczynarskim. Autorka wskazuje (s. 7 monografii) dzieła innych twórców, na które warto zwrócić szczególną uwagę ustalając dotychczasowy stan wiedzy, niemniej wypada zgodzić się z Autorką, że nie wypełniają one luki w zakresie całościowego i aktualnego zgłębienia tematu.

Przyjęte metody badawcze, a to: przede wszystkim: dogmatycznoprawna, teoretycznoprawna, historycznoprawna i komparatystyczna ocenić należy jako adekwatne do podjętej przez Habilitantkę tematyki i przeprowadzonych przez Nią badań. Walorem pracy jest to, że Autorka nie poprzestała na wyliczeniu wykorzystanych metod, ale też wyjaśniła co przy użyciu danej metody zbadała (s. 2-3 monografii).

Cel główny pracy został określony przez Autorkę jako „zbadanie istoty oraz zakresu tajemnicy adwokackiej i ustalenie, czy jest ona jedynie zakazem dowodowym, który ustawodawca zwykły może kształtować w sposób dowolny, czy też stanowi ona emanację praw człowieka o znaczeniu fundamentalnym”. Autorka podkreśliła, że „takie sformułowanie celu badawczego wynikało z potrzeby ustalenia, co jest regułą, a co wyjątkiem w relacji pomiędzy tajemnicą adwokacką a zasadą prawdy materialnej, albowiem w przypadku kolizji pomiędzy nimi zasada będzie podlegała interpretacji rozszerzającej, a wyjątek zawężającej”. Celem uzupełniającym Autorka uczyniła gruntowną analizę następujących wyjątków od tajemnicy adwokackiej: zgoda klienta, działanie w celu naruszenia prawa, prawo adwokata do obrony, prawo do obrony innej jednostki niż adwokat lub jego klient, dobro wymiaru sprawiedliwości, porządek i bezpieczeństwo publiczne, walka z terroryzmem i przeciwdziałanie praniu pieniędzy, komunikacja z prawnikiem zatrudnionym w przedsiębiorstwie, kontrola rozmów telefonicznych oraz kontrola komunikacji adwokata z klientem pozbawionym wolności. Zamysł wspomnianej analizy sprowadza się do wyciągnięcia wniosków na temat dopuszczalności tych wyjątków oraz ich zgodności z standardami ochrony praw człowieka urzeczywistnianymi przez tajemnicę adwokacką.

Przyjęte w pracy hipotezy badawcze to: 1) stwierdzenie, że tajemnica adwokacka nie jest jedynie zakazem dowodowym, a stanowi emanację praw człowieka o fundamentalnym znaczeniu; 2) stwierdzenie, iż możliwe są wyjątki od tajemnicy adwokackiej.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych wprowadzeniem i zwięzłymi zakończeniami. Struktura pracy została przez Autorkę przedstawiona (s. 3-4 monografii), stąd pisząca niniejsze słowa czuje się także zwolniona od prezentowania tych kwestii, zwłaszcza, że Habilitantka uczyniła to wnikliwie, a nawet dokonała pewnej autpolemiki co do kolejności prezentowanych treści udowadniając, że w tym zakresie działała

w sposób głęboko przemyślany. W tym miejscu warto podkreślić, że dokonany w książce podział treści jest logiczny, czytelny i odpowiednio proporcjonalny co sprzyja dobremu odbiorowi prezentowanego materiału przez czytelnika. W kategorii szczegółu, wypada dodać, że zaletą książki w omawianym aspekcie są między innymi podsumowania wieńczące poszczególne jej rozdziały.

Na kartach pracy Autorka generalnie bardzo dobrze radzi sobie z podjętymi problemami oraz formułuje zasadne wnioski cząstkowe i końcowe, jak również w toku wywodu interesująco argumentuje, m.in. wskazując błędne Jej zdaniem poglądy doktryny, czy też niedosyt jaki pozostawia orzecznictwo, jak również wskazując regulacje prawne, które wymagają zmiany. Za szczególnie wartościowe sporządzając niniejszą recenzję uznaje wywody Autorki dotyczące zakresu podmiotowego, przedmiotowego i czasowego tajemnicy adwokackiej.

Wydaje się jednak, że miejscami pracę można by jeszcze udoskonalić i pogłębić, a to np. wzbogacając ją o rozważania na temat tego czym jest standard prawny, tym bardziej, że jest to termin użyty wielokrotnie w samym tytule pracy, jak również prezentując kryteria uczynienia tej, a nie innej tajemnicy zawodowej - spośród piętnastu aż tajemnic zawodowych zawodów zaufania publicznego (s. 12- 13 monografii) - materiałem dostarczającym wiedzy ogólnej o istocie tajemnic zawodowych.

W ocenie recenzentki przeprowadzone przez Autorkę badania zdecydowanie dostarczyły jednak podstaw ku temu by poczynić następujące ustalenia oraz wyprowadzić wnioski takie jak:

- istnieją pewne wspólne ramy dla tajemnic zawodowych oraz istnieją dające się uchwycić różnice między nimi;
- zawodowy obowiązek dochowania poufności jest emanacją określonych praw człowieka, a nie przywilejem osób wykonujących dane zawody;
- zakres ochrony poszczególnych tajemnic jest różny i jest to zależne od systemu prawnego, w którym tajemnice te funkcjonują;

- tajemnica adwokacka ukształtowała się pierwotnie jako mający swe źródło w honorze adwokata zakaz dowodowy i stanowiła wyjątek od prawdy materialnej, a zatem podlegała wykładni zawężającej, ale rozumienie tajemnicy adwokackiej w sposób istotny ewoluowało i współcześnie tajemnica zawodowa adwokata urzeczywistnia fundamentalne prawo do obrony oraz prawo do sprawiedliwego procesu;
- tajemnica adwokacka urzeczywistnia jednocześnie interes prywatny (służy ochronie praw jednostek), jak i interes publiczny w postaci dobra wymiaru sprawiedliwości, którego jednak nie można sprowadzić jedynie do prawdy materialnej, ale także winno ono uwzględniać prawa klienta – prawa fundamentalne w zakresie jego komunikacji z adwokatem;
- istota tajemnicy adwokackiej polega na tym, że ochronie podlega informacja bez względu na jej nośnik i formę oraz ochronie podlega nie tylko sam adwokat, ale także personel kancelarii i inne osoby (np. tłumacze), przy pomocy których adwokat wykonuje swe czynności;
- tajemnica adwokacka nie stanowi prawa o charakterze absolutnym i możliwe są odstępstwa od niej. Wyjątki od tajemnicy adwokackiej powinny być przewidziane przez prawo, mieć na celu realizację uzasadnionego celu i powinny podlegać zawężającej interpretacji przy poszanowaniu zasady proporcjonalności, nie mogą też naruszać istoty prawa do sprawiedliwego procesu oraz prawa do obrony;
- postanowienia art. 180 § 2 polskiego k.p.k. nieprawidłowo chronią tajemnicę adwokacką – istnieje możliwość przesłuchania personelu kancelaryjnego co do okoliczności objętych tajemnicą;
- postanowienia art. 168a polskiego k.p.k. nie powinny być wykorzystywane do przeprowadzania dowodów uzyskanych podczas kontroli operacyjnej z naruszeniem tajemnicy zawodowej. Polskie przepisy dotyczące możliwości kontroli rozmów adwokata z klientem pozbawionym wolności: art. 73 § 3 i 4 i art. 225 § 3 k.p.k. oraz art. 8a § 2 k.k.w wymagają zmiany.

Przedstawione wnioski ocenia się jako prawidłowo wywiedzione, przemyślane i tym samym zasadne.

W tym miejscu wypada dodać, że wykorzystane zarówno literatura, jak i orzecznictwo oraz akty prawne oraz inne źródła nie rodzą żadnych uwag, przeciwnie – stanowią bogaty, dobrze dobrany i kompletny materiał.

Warto podkreślić, iż monografia jest napisana bardzo dobrym oraz relatywnie nieskomplikowanym językiem i także z tego względu praca jest dobrze odbierana przez jej czytelnika.

Generalnie oceniając przedłożone dzieło pt. „Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie” z przekonaniem można stwierdzić, że: 1) dotyczy ono problematyki, która co prawda jest obecna w literaturze przedmiotu, ale nie doczekała się wcześniej całościowej, wieloaspektowej, gruntownej analizy; 2) jest ono wartościowe naukowo oraz zawiera prawidłowo wyprowadzone, przekonujące ustalenia i wnioski.

Recenzentka rekomendowałaby także wykorzystanie usystematyzowanej przez Habilitantkę wiedzy oraz dokonanych przez Nią ustaleń naukowo-badawczych na polu działań o charakterze popularno-naukowym, albowiem materia, którą zajęła się Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak zasługuje nie tylko na studia naukowe, a w szczególności tzw. badania podstawowe. Perspektywa praktycznego zastosowania dostarczonej przez Autorkę wiedzy została już (przed wydaniem książki) dostrzeżona przez Naczelną Radę Adwokacką (dofinansowanie publikacji), ale pożądanymi byłyby także przystępne, a więc popularno-naukowe upowszechnienia osiągniętych rezultatów, albowiem byłyby to korzystne z punktu widzenia każdej jednostki, albowiem każdy w swym życiu może stać się klientem adwokata.

Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak w swojej karierze wykazała się również tzw. inną **istotną aktywnością naukową**, która rozwinęła się zwłaszcza od czasu otrzymania stopnia doktora. Oprócz zrecenzowanej wyżej monografii **opublikowała liczne prace naukowe** (publikowała w języku polskim i w języku angielskim). Były to zarówno prace, których była jedyną autorką, jak i takie w które opracowała we współautorstwie, a także prace, stanowiące część większej całości, jak rozdziały wpisujące się w monografie zbiorowe. Powyższe świadczy o tym, że Pani Doktor jest zdolna zarówno do naukowej pracy samodzielnej i naukowej pracy

zespołowej. Żałować można jedynie, że Wnioskodawczyni nie pełniła roli redaktora naukowego.

Zakres zainteresowań naukowych Habilitantki jest relatywnie szeroki, chociaż w głównym jego nurcie spójny. Zajmowała się Ona przede wszystkim dwoma zagadnieniami, mianowicie tajemnicą adwokacką i zwalczaniem terroryzmu. Wkraczała jednak także w inne prawnicze obszary badawcze, a to w szczególności: 1) analizowała i komentowała relatywnie liczne i różnorodne tematycznie wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości UE; 2) zajmowała się problematyką *ius cogens*; 3) koncentrowała się na kwestiach dialogu sądowego; 4) badała problemy z zakresu prawa cywilnego .

Pani dr Magdalena Matusiak-Frączczak napisała wiele rozdziałów do książkowych prac zbiorowych (publikowanych nakładem renomowanych wydawnictw takich jak: Springer, Wyd. C. H. Beck, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego i inne) oraz opublikowała artykuły w czasopismach naukowych takich, jak m.in. „Państwo i Prawo”; „Czech Yearbook of International Law”, „Przegląd Legislacyjny” oraz „Palestra”. Wśród przedłożonych przez Wnioskodawczynię prac szczególną uwagę sporządzającej niniejszą recenzję przyciąga traktująca o istotnych problemach prawa międzynarodowego publicznego publikacja pt. „Redefinicja kompetencji Rady Bezpieczeństwa ONZ na przykładzie działań w ramach walki z terroryzmem” [w:] E. Cała-Wacinkiewicz, J. Menkes, J. Nowakowska-Małusecka, A. Przyborowska -Klimczak, W. Sz. Staszewski (red.), „System Narodów Zjednoczonych z polskiej perspektywy”, Warszawa 2017, s. 357 i n. W opracowaniu tym Autorka w sposób przekonujący formułuje ocenę, że w obliczu światowego terroryzmu redefinicja kompetencji Rady Bezpieczeństwa drogą dynamicznej interpretacji postanowień Karty w kierunku wypełniania przez Radę funkcji *quasi*-prawodawczych i *quasi*-sądowych jest pożądana. Osąd ten, który został wyrażony już kilka lat temu, dobrze wpisuje się w szersze, a ważne i niezwykle aktualne zagadnienie, jakim jest zapewnienie w ogóle Radzie Bezpieczeństwa ONZ warunków (w tym prawnych) efektywnego wypełniania jej funkcji.

W tym miejscu warto także podnieść i docenić pewną inną okoliczność, mianowicie to, że Autorka nie uchylała się od wkładu pracy na rzecz zbiorowych, bardzo wartościowych naukowo, choć relatywnie nisko ulokowanych w parametrycznej ocenie publikacji

wydawanych pod auspicjami International Law Association (Grupa Polska), do których to publikacji należy przywołana wyżej książka.

Na polu aktywności naukowej Habilitantki zwraca uwagę także i inne opracowanie dotyczące kluczowych problemów prawa międzynarodowego publicznego, a mianowicie „Czy *ius cogens* jest potrzebne prawu międzynarodowemu” [w:] B. Kuźniak, M. Ingelevič-Citak (red.), „*Ius cogens soft law, dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego*, Kraków 2017, s. 71 i n., gdzie Autorka w sposób dojrzały i przekonujący określa rolę *ius cogens* w zasobach współczesnego prawa narodów, wskazując że normy peremptoryjne nie są zabezpieczone jakimiś szczególnymi mechanizmami sankcyjnymi na wypadek ich naruszenia, niemniej ich charakter pozwala sądom łatwiej rozstrzygać ewentualne konflikty norm uzasadniając pierwszeństwo danej normy względem innej, w przypadku gdy jedna z nich ma charakter imperatywny.

W nawiązaniu do powyższej konstatacji warto dodać, że rysem charakterystycznym prac naukowych Wnioskodawczyni jest dostrzeżenie istotnej roli sądownictwa (międzynarodowego i krajowego) w postaci odwoływania się do orzeczeń, w tym sporządzanie glos jak i w postaci sporządzania opracowań naukowych o potencjalnej przydatności dla sektora orzeczniczego.

W dorobku Pani dr M. Matusiak-Frącczak na szczególne uznanie zasługują także publikacje anglojęzyczne, w tym Terrorism Exception to State Immunity – an Emerging Customary Norm of International Law? [w:] R. Bismuth, V. Rusinova, V. Starzhenetskiy, G. Ulfstein (red), Sovereign immunity under pressure, Springer International Publishing, Springer, Cham 2022, s. 297 i n.

Podsumowując, w opinii recenzentki aktywność naukową Pani dr Magdaleny Matusiak-Frącczak inną od przedłożonego dzieła głównego należy ocenić jako istotną aktywność naukową.

Żałować można jedynie, że Pani Doktor nie przedłożyła danych naukometrycznych, w tym indeksu Hirscha, niemniej sporządzająca niniejszą recenzję nie traktuje tej okoliczności jako stojącej na przeszkodzie wystawieniu pozytywnej recenzji. W dyscyplinie nauki prawnej najistotniejszą rolę odgrywać bowiem powinna ocena ekspercka, oparta na analizie treści składających się na dorobek naukowy i ustosunkowująca się do jego jakości. Tu zaś należy

stwierdzić, że publikacje Wnioskodawczynie w znakomitej swej większości posiadają istotną wartość twórczą.

Oceniając aktywność naukową Habilitantki warto jednak dodać, iż była Ona wykonawczynią grantu przyznanego UŁ w ramach międzynarodowych lub zagranicznych postępowań konkursowych, a efektem jej pracy badawczej był rozdział w publikacji: A. Wyrozumska (red.), *Transnational Judicial Dialogue on International Law in Central and Eastern Europe*, Łódź 2017.

Powyższe aspekty aktywności naukowej uzupełnić należy o stwierdzenie, iż Habilitantka uczestniczyła czynnie w licznych krajowych i zagranicznych konferencjach, a także konferencje krajowe organizowała.

Dorobek i doświadczenie dydaktyczne Pani dr Magdaleny Matusiak-Frącczak również ocenić należy jako w pełni zadowalające, podkreślając jednocześnie różnorodność w tym względzie. Habilitantka prowadziła - względnie nadal prowadzi - na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego zajęcia o wielorakim charakterze, a to w szczególności: wykłady, laboratoria, warsztaty, przy czym zaznaczyć należy, iż uprawia dydaktykę zarówno w języku polskim, jak i w języku angielskim. Wnioskodawczynie pracuje przy tym w ramach różnych form studiów takich jak studia stacjonarne, wieczorowe i zaoczne, a także obsługuje dydaktycznie wymianę w ramach programu Erasmus. Paleta prowadzonych przez Panią Doktor na UŁ modułów obejmuje takie jak: podstawy prawa Unii Europejskiej; 2) system ochrony prawnej w Unii Europejskiej; 3) fundusze strukturalne UE; 4) European Union External Relation; 5) European Union and Terrorism; 6) wykorzystanie argumentacji opartej na prawie UE przed sądami krajowymi. Na innych uczelniach Pani Doktor prowadziła zaś zajęcia takie jak: Civil law, Economic and Labour Law oraz zajęcia ze wstępu do prawa europejskiego.

Warto zaznaczyć, że Habilitantka uzyskuje wysokie oceny w ankietach studenckich.

Podkreślenia wymaga także fakt, że Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak realizuje obowiązki dydaktyczne w zakresie przekraczającym pensum oraz aktywnie współpracuje ze stowarzyszeniem studentów ELSA.

Żałować można jedynie, że Wnioskodawczyni nie podała czy (i ewentualnie w jakiej liczbie) była do tej pory promotorem prac magisterskich oraz recenzentem takich prac oraz czy pełniła rolę promotora pomocniczego w przewodach doktorskich.

Odnosnie do **współpracy międzynarodowej**, na uwagę zasługuje to, iż p. dr Magdalena Matusiak-Frącczak odbyła wartościowe staże dydaktyczne, a mianowicie w 2018 r. gościła w Hiszpanii (Universidad de Navarra), gdzie prowadziła (w języku angielskim oraz w języku hiszpańskim) wykłady na temat zwalczania terroryzmu w prawie międzynarodowym, a także intensywnie współpracuje z Chandigarh University w Indiach, gdzie w 2022 r. została profesorem wizytującym.

W zakresie **współpracy z otoczeniem społecznym** wypada zaznaczyć, że p. dr Magdalena Matusiak-Frącczak jest czynną zawodowo adwokatką, która aktywnie działa w samorządzie zawodowym. Jako jego przedstawicielka, w szczególności uczestniczyła w posiedzeniach komisji Sejmu i Senatu RP oraz na zlecenie Naczelnej Rady Adwokackiej i Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi opiniowała projekty różnych aktów prawnych (m.in. opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego, czy opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, bądź opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia).

Odnosnie do **dorobku w zakresie popularyzowania nauki** warto wspomnieć, że Habilitantka między innymi pisze teksty do pisma Izby Adwokackiej w Łodzi „Kronika” oraz przyjmuje zaproszenia w charakterze ekspertki od Dziennika Gazety Prawnej, Radia Tok FM, telewizji TVN i TVN24.

Dodać należy, że Pani dr Magdalena Matusiak-Frącczak została w 2018 r. **nagrodzona** zespołową nagrodę Rektora Uniwersytetu Łódzkiego pierwszego stopnia za współautorstwo

publikacji „Transnational Judicial Dialogue on International Law in Central and Eastern Europe”, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.

Podsumowując:

w świetle sformułowanych wyżej cząstkowych ocen i uwag, niniejszym wydaję pozytywną recenzję oraz opowiadam się za dopuszczeniem Pani dr Magdaleny Marii Matusiak-Frączczak do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Brygida Kucik', with a long horizontal flourish extending to the right.